

ข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ โบราณสถาน ชุมชนแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา¹

Recommendations for Preservative Management of Archeological Sites in Mae Tom Sub-District, Bangklam District, Songkla Province

ภูมิชัย สุวรรณดี

Poomchai Suwandee

พัชรี สุเมโธกุล

Phacharee Sumaethokul

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
นครศรีธรรมราช 80280 ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Science, Nakhonsithammarat Rajabhat University,
Nakhonsithammarat, 80280, Thailand.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดคูเต่า วัดนาเรียงนง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และชุมชนประชาชนในการบริหารจัดการโบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม ซึ่งการวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 12 คน และเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 110 คน โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ศาลาการเปรียญอายุ 100 ปี
วัดคูเต่า ตำบลแม่ทอม
อำเภอปางงิ้ว จังหวัด
สงขลา

นำเสนอด้วยวิธีการพรรณนา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic Synthesis) เพื่อหาข้อสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญของการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนตำบลแม่ทอมคือการขาดความร่วมมือและสนับสนุนอย่างจริงจังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ตลอดจนการขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของชุมชนและประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการขาดงบประมาณและบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถานอย่างจริงจัง โดยผู้วิจัยได้เสนอแนะให้มีการจัดทำแนวทางการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานของชุมชนตำบลแม่ทอมอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน, ชุมชนตำบลแม่ทอม

Abstract

The purposes of this research were threefold, first, to study the problems on preservative management of archaeological sites in Mae Tom Sub-District, Bangklam District, Songkla Province; second, to study relationships of preservative management among Ku Tao Temple, Na Rang Nok Temple, the Local Administrative Organizations, Government Agencies with legal authority and peoples in the community; third, to recommend the relevant organizations regarding the preservative management of archaeological sites in Mae Tom Community. The research method employed in this study was qualitative research using in-depth interview and questionnaire as a tool to collect data. The interviews were conducted to 12 individual research samples while the questionnaires were used to obtain data from 110 people in the community. The researcher used content analysis method to find out the purposes, messages, and effects of the obtained contents, then categorize words, themes, and concepts within the texts before using systematic synthesis method to analyze the results. The findings indicated that the significant problems of preservative management of archaeological sites, antiquities, artefacts remained in Mae Tom Community were the lack of participation and cooperation from the Local Administrative Organizations, the responsible government authorities in the community, as well as the involvement of people in the community. Other critical obstacles are insufficiency of budget and expert specializing in preservative management of archaeological sites in Mae Tom Community. The recommendation has been made to the community in order that they provide guidelines for participative management to preserve archaeological sites in Mae Tom Community effectively.

Keywords: Preservative management of archeological sites, Mae Tom Sub-District

1. บทนำ

โบราณสถานถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ สะท้อนถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สามารถดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของมนุษย์ในอดีตกาล และเป็นแหล่งความรู้ทางวัฒนธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เป็นอย่างดี โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่สำคัญในการอนุรักษ์ ค้ำครอง ดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันถือเป็นสมบัติที่สำคัญของชาติ ประกอบกับรัฐบาลปัจจุบันได้มีแนวนโยบายสำคัญให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการปกป้อง ค้ำครอง ดูแลรักษาและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่อันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ นำมาซึ่งความภาคภูมิใจของคนในชาติ²

นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 แล้วรัฐบาลได้มีการตรากฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของประเทศ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) โดยมีกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าว³, พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542)⁴ ที่ให้อำนาจหน้าที่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของตน⁵ รวมถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) ที่ให้อำนาจหน้าที่วัดในฐานะนิติบุคคลตามกฎหมายในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัด⁶

โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลาเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของชุมชนตำบลแม่ทอมและจังหวัดสงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลาการเปรียญอายุ 100 กว่าปีของวัดคูเต่า ซึ่งได้รับรางวัลเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ค.ศ. 2011 (พ.ศ. 2554) จากองค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

พระอุโบสถวัดนารังนก
ตำบลแม่ทอม อำเภอ
บางกล่ำ จังหวัดสงขลา

(UNESCO)⁷ อีกทั้งพระอุโบสถของวัดนารังนกซึ่งมีอายุเก่าแก่เช่นเดียวกับวัดคูเต่า ซึ่งเชื่อกันว่าสร้างในรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยโบราณสถานทั้งสองแห่งดังกล่าวได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานตามกฎหมายจากกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรมแล้ว⁸ ซึ่งการเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของโบราณสถานของวัดคูเต่าและวัดนารังนกนั้นมีความสำคัญต่อชุมชนแม่ทอมเป็นอย่างมาก เนื่องจากมรดกทางวัฒนธรรมเฉพาะแหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุเป็นทรัพยากรที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความมั่นคงด้านจิตใจ เสริมสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาดั้งเดิม นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจในระดับหนึ่งให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ หากมีการจัดการ

ทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม⁹ มรดกทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบพื้นฐานอันเป็นแกนสำคัญอันหนึ่งของสังคมมนุษย์ เพราะวัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำรงและดำเนินชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือความประพฤติของมนุษย์ในแต่ละสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่มซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน เป็นเสมือนเครื่องหมายหรือตราประจำกลุ่มที่คนอื่นเห็นแล้วรู้ได้ทันที เช่น มีภาษา เครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกัน¹⁰

จากชื่อเสียงและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวจึงทำให้โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลาเป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เดินทางมาเยี่ยมชมโบราณสถานภายในวัดคูเต่าและวัดนารังนกอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามหลังจากที่โบราณสถานของวัดคูเต่าได้รับรางวัลมรดกทางวัฒนธรรมขององค์กรยูเนสโกแล้ว วัดคูเต่ารวมถึงวัดนารังนกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนพระอุโบสถเป็นโบราณสถานนั้นยังคงขาดกระบวนการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการบริหารจัดการโบราณสถานของวัดคูเต่าและวัดนารังนกนั้นมิกระบวนการบริหารจัดการของวัดเอง โดยขาดการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และภาคประชาชน กล่าวคือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นมีการบริหารจัดการและอนุรักษ์มรดกของชาติโดยคณะกรรมการวัด โดยที่หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย¹¹ ได้แก่ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 2504 นั้นมิสามารถกระทำได้โดยลำพัง ทั้งที่อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถานตามกฎหมาย รวมถึงมีอำนาจหน้าที่ในการบูรณะซ่อมแซมโบราณสถานหรือสิ่งปลูกสร้างเหล่านั้น นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่มีความสำคัญตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) และมีอำนาจตามมาตรา 67(8) และมาตรา 71 ของพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) ในการตราข้อบัญญัติเพื่อคุ้มครอง ดูแลศิลป-

ซ้าย: สถาปัตยกรรมภายใน
วัดคูเต่า
ขวา: ศิลปวัตถุของวัด
นารังนก

วัฒนธรรม จาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในเขตความรับผิดชอบของ
องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นก็ยังมีส่วนร่วมน้อยมากในการบริหารจัดการและ
อนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม

จากการศึกษาวิจัยด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์มรดกทาง
วัฒนธรรมของชุมชนตำบลแม่ทอมพบว่า โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ
และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดคูเต่าและวัดนารังนกที่ถูกขึ้นทะเบียนเป็นโบราณ-
สถานแล้วนั้น ทางวัดคูเต่าและวัดนารังนกได้อาศัยเพียงงบประมาณจากเงิน
บริจาค เงินทอดกฐินจากพุทธศาสนิกชนหรือผู้มีจิตศรัทธามานุรุธปฏิบัติสังฆกรรม
ซ่อมแซมโบราณสถาน หรือนำมาใช้จ่ายในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์
โบราณสถาน โดยมีได้อาศัยงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่
ตามกฎหมายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาการ
บริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถานแหล่งอื่น ๆ ของประเทศไทย เช่น
ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ
และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์: กรณีศึกษาเกาะเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย
สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ ที่พบว่า โบราณสถานดังกล่าวตั้งอยู่ใจกลางของ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและเป็นพื้นที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การ
บริหารส่วนจังหวัด เทศบาลพระนครศรีอยุธยา และกรมศิลปากร โดยองค์กร
ภาครัฐดังกล่าวข้างต้นล้วนแต่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการบริหารจัดการ
และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด ซึ่งแต่ละองค์กรได้ใช้อำนาจตาม
กฎหมายที่ตนเองถืออยู่ ทำให้เกิดปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมายทับซ้อนกัน

ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานดังกล่าว ซึ่งส่งผลต่อการที่โบราณสถานดังกล่าวอาจถูกถอดจากการเป็นมรดกโลกได้¹² นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถานตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 โดยบัณฑิต ถึงลาภ ที่ศึกษาพบว่าการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานของประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นยังขาดความชัดเจนทั้งในด้านกฎหมายและการบริหารจัดการ ทำให้การดูแลรักษา การบูรณะ การปฏิสังขรณ์โบราณสถานในปัจจุบันไม่มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดไว้¹³

สำหรับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนตำบลแม่ทอมก็ประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการเช่นเดียวกัน กล่าวคือชุมชนและประชาชนที่อาศัยและทำมาหากินบริเวณโดยรอบโบราณสถานนั้นมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนและประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างเพียงพอ ทำให้วัดคูเต่าและวัดนารังนกต้องรับภาระที่สำคัญในการบริหารจัดการและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านงบประมาณ และบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชุมชนประชาชน และนักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอมแห่งนี้

ความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยทำการศึกษาถึงสภาพปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในชุมชนตำบลแม่ทอม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย, องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น, ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนวัดคูเต่าและวัดนารังนกในฐานะเจ้าของพื้นที่ที่โบราณสถานของชาติตั้งอยู่ เพื่อที่จะสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอมให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป

2. คำถามหลักในการวิจัย

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างรูปแบบและแนวทางเพื่อการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลาได้อย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ขององค์กรภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ ในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา
- 3) เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถานและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมของชุมชน ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา อย่างยั่งยืน และเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ให้กับชุมชนอื่นต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 12 คน ในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ คณะกรรมการบริหารวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการบริหารจัดการและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงปัญหาและ

อุปสรรคต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนแนวทางและรูปแบบของการบริหารจัดการและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลแม่ทอม โดยลักษณะคำถามเป็นแบบเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนคือ 1) ขอนหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล 2) ดำเนินการสัมภาษณ์โดยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ พร้อมมีการบันทึกเทปและถ่ายภาพประกอบ

4.2.2 แบบสอบถาม (Questionnaire) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 110 คน จากกลุ่มชาวบ้าน พ่อค้าแม่ค้า ชาวประมง และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวในวัดคูเต่าและวัดนารังนก โดยมีประเด็นศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลแม่ทอม

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ที่ได้จากเอกสาร ตำรา บทความ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category), สังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic Synthesis) และนำเสนอโดยเขียนเป็นความเรียง

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยตามแนวทางการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) สภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม 2) สภาพปัญหาด้านบทบาทหน้าที่และการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลแม่ทอม และ 3) การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ชุมชน และประชาชนในพื้นที่ในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลแม่ทอม

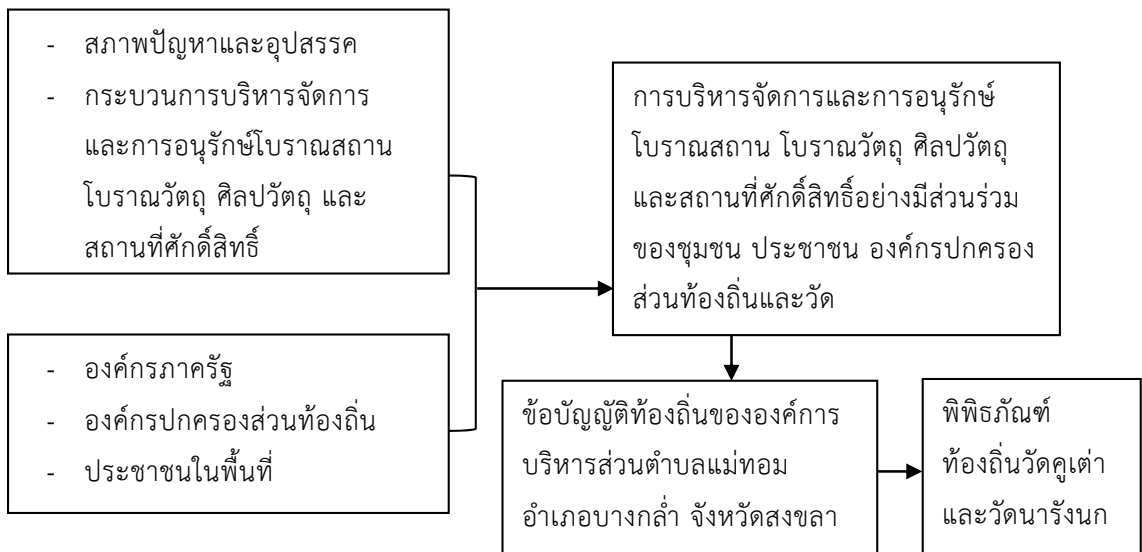
5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่เขตโบราณสถานของวัดคูเต่าและวัดนารังนก ซึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลแม่athom อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

5.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย 1) พระครูมานิช กตปุญโญ เจ้าอาวาสวัดคูเต่า 2) พระมหาไพศาล วิสาโล รักษาการเจ้าอาวาสวัดนารังนก และ 3) ครูเปลื้อง สุขสวัสดิ์ ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลแม่athom รวมถึงกรรมการบริหารวัด ผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และผู้แทนของสำนักศิลปากรที่ 13 สงขลา ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย รวมทั้งสิ้น 9 คน ส่วนผู้ให้ข้อมูลแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้แก่ กลุ่มตัวแทนชุมชนในพื้นที่ กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จำนวน 110 คน

6. กรอบแนวคิด

7. ผลการศึกษาวิจัย

7.1 สภาพปัญหาด้านพื้นที่ภายในโบราณสถานของวัดคูเต่าและวัดนารังนก

วัดคูเต่าตั้งอยู่ริมคลองอุตะเถาซึ่งเป็นคลองที่มีความสำคัญด้านการค้าขายของชุมชน และประชาชนจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงชาวมลายูที่ต้องการเดินทางไปนมัสการพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ต้องใช้เส้นทางสัญจรทางน้ำของคลองอุตะเถาและใช้เป็นจุดแวะพักระหว่างทางก่อนเดินทางต่อไปยังจังหวัดนครศรีธรรมราช วัดคูเต่าจึงเป็นศูนย์กลางด้านศาสนา วัฒนธรรม และด้านการค้าและบริการของชุมชนและประชาชนไปโดยปริยาย ปัจจุบันพื้นที่บางส่วนของวัดคูเต่าได้ถูกพัฒนาเป็นตลาดนัดเพื่อใช้ค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรและประมงของชุมชน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า โบราณสถานที่สำคัญของตำบลแม่athom อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลาที่ประกอบด้วยศาลาการเปรียญอายุ 100 กว่าปี พระอุโบสถ หอระฆัง และสะพานแขวนโบราณของวัดคูเต่า รวมถึงพระอุโบสถของวัดนารังนกซึ่งเชื่อกันว่าถูกสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ได้มีปัญหาด้านการใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อการอนุรักษ์บริเวณโบราณสถานอย่างชัดเจน กล่าวคือหลังจากศาลาการเปรียญของวัดคูเต่าได้รับรางวัลมรดกทางวัฒนธรรมจากยูเนสโกแล้ว¹⁴ การบริหารจัดการตลาดร้อยปีในพื้นที่วัดคูเต่ายังขาดการเอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในบริเวณโดยรอบตลาดนัด ทำให้เป็นการทำลายทัศนียภาพของโบราณสถานของวัดคูเต่าให้เสื่อมค่าลงอย่างชัดเจน

7.2 ความสัมพันธ์ระหว่างวัดคูเต่า วัดนารังนก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่athom อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลานั้น วัดคูเต่าและวัดนารังนกมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) ที่ให้อำนาจแก่เจ้าอาวาสวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคลในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานภายในเขตวัด ซึ่งที่ผ่านมาทางวัดทั้งสองได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารวัดเพื่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่

สะพานมอญอายุ 100 ปี

ศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่การบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของชาตินั้น ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการ ทั้งด้านการจัดสภาพแวดล้อม การดูแลรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยบริเวณโดยรอบ โบราณสถาน ซึ่งจากการวิจัยพบว่าคณะกรรมการบริหารวัดยังขาดความรู้ ความชำนาญด้านการอนุรักษ์โบราณสถานดังกล่าว อีกทั้งยังไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเท่าที่ควร¹⁵ ส่วนชุมชนและประชาชนโดยรอบวัดคูเต่า และวัดนารังนกนั้นพร้อมให้ความร่วมมือกับทางวัดในการส่งเสริม สนับสนุน การบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานดังกล่าว แต่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกลับไม่เปิดโอกาสให้ ชุมชนและประชาชนบริเวณโดยรอบโบราณสถานเข้ามามีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการร่วมกับหน่วยงานรัฐมากนัก¹⁶

ศาลาการเปรียญอายุ 100 ปี
วัดคูเต่า

7.3 ปัญหาด้านงบประมาณในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ โบราณสถานวัดคูเต่าและวัดนารังนก

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาด้านงบประมาณในการบริหารจัดการ และการอนุรักษ์โบราณสถานวัดคูเต่าและวัดนารังนก ซึ่งที่ผ่านมาการบูรณะ

บนชาย: การค้าขายสินค้า
การเกษตรและประมง
บริเวณโบราณสถานวัดคูเต่า
บนขวา: การตั้งแผงขาย
สินค้าและอาหารภายใน
วัดคูเต่า
ขวา: ขยะมูลฝอยและสิ่ง
ปฏิกูลบริเวณตลาดนัดร้อยปี
วัดคูเต่า

ซ่อมแซมปฏิสังขรณ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดนั้นอาศัยงบประมาณจากที่วัดหามาได้จากเงินบริจาคและเงินทำบุญของพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในโอกาสต่าง ๆ เช่น การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า ส่วนการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามกฎหมายนั้นมีน้อยมาก ก่อให้เกิดภาระอย่างมากแก่วัดในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถานเหล่านั้นให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์คงทนถาวร วัดคูเต่าและวัดนารังนกจึงขาดศักยภาพและประสิทธิภาพในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของชาติให้ยั่งยืนต่อไป

8. อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยสรุปอภิปรายผลในประเด็นสำคัญดังนี้

8.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการบริหารจัดการและอนุรักษ์

8.1.1 สภาพปัญหาด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่

จากการศึกษาพบว่า การใช้ประโยชน์บริเวณที่ดินอันเป็นที่ตั้งโบราณสถานของวัดคูเต่าและวัดนารังนกนั้นมีความเสี่ยงต่อการถูกทำลายหรือทำให้เสื่อมสภาพลงของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ลงโดยง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดพื้นที่บางส่วนของวัดคูเต่าให้เป็นตลาดร้อยปีเพื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรและประมงของชุมชนและประชาชนโดยรอบวัดคูเต่า ซึ่งทางวัดคูเต่ายังไม่มีแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และความเป็นระเบียบเรียบร้อยที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ส่วนวัดนารังนกนั้นก็มีปัญหาของขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลจากชุมชนและโรงเรียนบริเวณโดยรอบพระอุโบสถ รวมทั้งการกำหนดให้พื้นที่บางส่วนใกล้พระอุโบสถเป็นสถานที่ให้เข้าบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือวัตถุมงคลภายในวัด ซึ่งทางวัดนารังนกเองยังไม่ได้มีแนวทางการบริหารจัดการและอนุรักษ์ หรือการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่โดยรอบโบราณสถานที่ชัดเจนเช่นกัน

ซ้าย: ตลาดนัดร้อยปีของวัดคูเต่า

ขวา: สถานที่ศักดิ์สิทธิ์วัดนารังนก หลวงพ่อลั่นด้าวจาสิทธิ

8.1.2 สถานภาพเฉพาะตัวโบราณสถาน

เนื่องจากโบราณสถานของวัดคูเต่าและวัดนารังนกนั้นอยู่ใกล้ชุมชนและแหล่งน้ำ อีกทั้งยังเป็นสถานที่พบปะค้าขายสินค้าทางการเกษตรและประมงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดชุมชนและอาคารบ้านเรือนโดยรอบวัด ซึ่งส่งผลต่อการเสื่อมสภาพของโบราณสถานในวัดคูเต่าและวัดนารังนกอย่างรวดเร็ว

8.1.3 สภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ

สภาพโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นถนน ทางเท้า และสะพาน ซึ่งเป็นโบราณสถาน บางส่วนได้ถูกปรับปรุงซ่อมแซมขึ้นใหม่ รวมถึงมีการพัฒนาพื้นที่บริเวณโดยรอบโบราณสถาน ทำให้สูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนโบราณไป แม้ว่าจะมีการปรับปรุงสถานที่ภายในวัดให้มีทัศนียภาพที่สวยงามขึ้น แต่ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเข้ามากำกับดูแลการก่อสร้าง เพื่อไม่ให้เป็นการทำลายประวัติศาสตร์โบราณสถานอันยาวนาน ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในการเดินทางมาเยี่ยมชมโบราณสถานวัดคูเต่าและวัดนารังนกในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของท้องถิ่น

8.1.4 การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน

แม้พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) จะเป็นกฎหมายที่มีการบังคับใช้กับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของประเทศ รวมถึงโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดคูเต่าและวัดนารังนกด้วย แต่จากการศึกษาวิจัยพบว่า วัดคูเต่าและวัดนารังนกมีกรรมการบริหารวัดเพียงองค์เดียว ที่บริหารจัดการและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอยู่ในขณะนี้ ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ยังไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดอย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลให้การบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดคูเต่าและวัดนารังนกไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

8.2 ความสัมพันธ์ของวัดคูเต่าและวัดนารังนกกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ชุมชน และประชาชนในพื้นที่

การบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนตำบลแม่athomต้องมีแนวทางครอบคลุมทุกมิติ โดยอาศัยความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนตามอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบ สรุประเด็นสำคัญคือ

8.2.1 การบริหารจัดการด้านงบประมาณและบุคลากร

การบริหารจัดการงบประมาณและบุคลากรให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่สามารถบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของวัดคูเต่าและวัดนารังนกได้นั้น ต้องได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย โดยต้องมีการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลและแผนปฏิบัติการ เพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน ซึ่งประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลแก้ว คล้ายแก้ว ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐที่กำหนดนโยบายและส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศลาวไว้ โดยงานวิจัยดังกล่าวได้กล่าวถึงหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย โดยเฉพาะการบริหารจัดการและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับหลักการและแนวทางบริหารจัดการขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ว่ามีกระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมและสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีจุดเด่นมากยิ่งขึ้น ขณะที่การบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดคูเต่าและวัดนารังนกนั้นมีเพียงกรมการบริหารวัดคูเต่าและวัดนารังนกเป็นองค์กรหลัก ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลแม่athomซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ รวมถึงกรมศิลปากรทำหน้าที่เพียงหน่วยงานที่ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลแม่athomเท่านั้น¹⁷

8.2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน

สำหรับการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถานนั้น หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและองค์การบริหาร

ส่วนตำบลแม่ทอม ได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยได้จัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในรูปแบบของโครงการจัดอบรมสัมมนาหรือกิจกรรมทางศาสนาที่ผสมผสานกับกิจกรรมส่งเสริมด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีแนวทางที่สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรานิษฐ์ ศุภกิจโกศล ที่ได้ศึกษาวิจัยว่า การส่งเสริมสนับสนุนรวมถึงการให้ความรู้แก่ประชาชนเป็นการสร้างความรักความหวงแหนต่อมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและสร้างโอกาสให้ชุมชนบ้างตามสมควร โดยประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนเพิ่มมากขึ้น¹⁸

8.2.3 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการประชาสัมพันธ์

การทำประชาสัมพันธ์ป้ายบอกทางต่าง ๆ เกี่ยวกับโบราณสถาน ชุมชนตำบลแม่ทอม เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารด้านความเป็นมา ความสำคัญ และรางวัลที่มีคุณค่าขององค์การยูเนสโกต่อโบราณสถานของวัดคูเต่าและวัดนารังนกนั้น มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่และกรรมการบริหารวัดของวัดคูเต่าและวัดนารังนกเป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบ¹⁹ ส่วนหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและหน่วยงานภาคเอกชนยังไม่มีบทบาทในการบริหารจัดการด้านการประชาสัมพันธ์มากนัก ขณะที่ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ด้านการอนุรักษ์คุ้มครองโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดคูเต่าและวัดนารังนกบ้างตามสมควร

9. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา มีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ คือกระบวนการมีส่วนร่วมของวัดคูเต่าและวัดนารังนก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน ชุมชนและประชาชนบริเวณโดยรอบวัดคูเต่าและวัดนารังนก จากผลการวิจัยพบว่าหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ขาดความร่วมมือในการส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน ชุมชนตำบลแม่ทอม โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

และชุมชนบริเวณโดยรอบโบราณสถานของชุมชน ต้องเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมที่สำคัญกับทางวัดคูเต่าและวัดนารังนกในอันที่จะส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนให้มากขึ้น เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลาสืบไป

ข้อเสนอแนะ

คณะวิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวความคิด ทฤษฎีทางกฎหมายและทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งถือเป็นศาสนสมบัติของวัด รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชน ในการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนบทบาทอำนาจหน้าที่และแนวทางดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จนได้ข้อเสนอแนะกระบวนการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลาเป็น 3 แนวทางดังนี้

1) การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพวัด ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความพร้อมด้านกายภาพ ความพร้อมด้านนโยบาย ความพร้อมด้านบุคลากร และความพร้อมด้านการบริหารจัดการ โดยความพร้อมทั้ง 4 ด้านข้างต้น ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ โดยมุ่งเน้นการปรึกษาหารือและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ดังนี้

- *ความพร้อมด้านกายภาพ* เป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณสถานของวัดคูเต่าที่ได้รับรางวัลเรื่องการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจากองค์การวิทยาศาสตร์ศึกษา วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ซึ่งเป็นรางวัลที่สร้างคุณค่าให้กับวัดและชุมชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในวัดถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง โดยอาคารและสิ่งปลูกสร้างควรได้รับการดูแลรักษาให้สามารถคงความเก่าแก่ และคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเอาไว้ได้ รวมทั้งโบราณวัตถุและศิลปวัตถุควรมี

การจัดการอย่างเป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ และมีคำอธิบายประวัติความเป็นมาที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกคนเข้ามาทำกิจกรรมในพื้นที่ได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

- *ความพร้อมด้านนโยบาย* ควรมีการกำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และมีหน่วยงานหรือองค์กรมารองรับอย่างเป็นระบบ
- *ความพร้อมด้านบุคลากร* ควรเตรียมบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพวัดและศาสนสถาน
- *ความพร้อมด้านการบริหารจัดการ* เป็นการจัดการโครงสร้างการบริหารที่เป็นระบบ ควรมีการแบ่งโครงสร้างออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เพื่อดูแลรับผิดชอบในการกิจของวัด อันถือเป็นการกระจายอำนาจในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) การส่งเสริมโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นวัดคูเต่าและวัดนารังนกให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เมื่อมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นวัดคูเต่าและพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นวัดนารังนก และมีข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นวัดคูเต่าและพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นวัดนารังนกตามขั้นตอนและกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ทางวัดคูเต่าและวัดนารังนกเองต้องมีองค์ความรู้ การนำเสนอความรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป โดยองค์ความรู้นั้นจะอยู่ที่อาคาร สิ่งปลูกสร้าง และศิลปวัตถุภายในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร หอไตร ศาลาการเปรียญ จิตรกรรมฝาผนัง ตู้พระธรรม ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงต้นไม้และพรรณไม้ต่าง ๆ ภายในวัด และสภาพแวดล้อมภายนอกวัดอีกด้วย ส่วนรูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้และกระบวนการจัดการเรียนรู้มีหลากหลายวัฒนธรรมวัดคูเต่าและวัดนารังนกสามารถทำได้หลายวิธีดังนี้

- *การจัดทัศนศึกษานำชมวัด* เป็นการนำชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถาปัตยกรรมที่อยู่ภายในวัดโดยมีวิทยากรเป็นผู้นำชม
- *การจัดทำเอกสารเผยแพร่* เป็นการรวบรวมเกร็ดความรู้ทุกแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับวัด ตลอดจนกิจกรรมและผลงานต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้นแล้วมอบเป็นนิทรรศการให้แก่สถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาเยี่ยมชมวัด รวมทั้งเผยแพร่แก่ผู้สนใจทั่วไป
- *การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน* เพื่อเป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ และเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมการศึกษาอบรมและการศึกษาตามอัธยาศัย

จิตรกรรมฝาผนัง
พระอุโบสถวัดนารังนก

ซ้าย: จิตรกรรมฝาผนัง

พระอุโบสถวัดคูเต่า

ขวา: พระพุทธรูปปูนปั้น

ในชุมชน เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้การถ่ายทอดและเป็นเวทีแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) การพัฒนาศาสนสถานวัดคูเต่าและวัดนารังนกเป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม โดยศาสนสถานของวัดคูเต่าและวัดนารังนก และศิลปวัตถุที่มี
คุณค่า รวมทั้งกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับคติความ
เชื่อท้องถิ่นได้นั้น สามารถใช้เป็นทรัพยากรในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม
วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตชุมชน โดยสามารถแบ่งแนวคิดการจัดการ
ได้เป็น 2 แนวคิดคือ

- แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดที่
เน้นการรักษาสมดุลของเศรษฐกิจในการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทาง
วัฒนธรรม โดยยึดหลักว่าการท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายทรัพยากรทางด้าน
วัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมของพื้นที่นั้น ๆ โดยการท่องเที่ยวจะเน้น
ไปที่การเข้าใจวัดและศาสนสถาน ประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบ
รวมถึงการกระจายรายได้สู่ชุมชน

- แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นแนวคิดที่เน้นการ
มีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในวัฒนธรรมของชุมชนผ่านทางกิจกรรมและ
ประสบการณ์ที่ได้รับ โดยแนวคิดนี้มุ่งเน้นการพัฒนาและสร้างเครือข่ายซึ่ง
ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน

สำหรับการจัดการวัดและศาสนสถานเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมนั้นจะคำนึงถึงการรักษาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนา
มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างรายได้ โดยต้องมีการวางแผนและกลยุทธ์

ทางการตลาด และการพัฒนาวัดและศาสนสถานที่เหมาะสม มีการวางแผน
โครงการพัฒนาวัดและศาสนสถานด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น เส้นทาง
คมนาคม และการเตรียมบุคลากรสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยว และมีการ
จัดโครงสร้างองค์กรเพื่อกำหนดทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม

4) แนวทางการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดคูเต่าและวัดนารังนกและ
การจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ โบราณ-
สถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดคูเต่าและวัด
นารังนก ถือเป็นกลไกสำคัญทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่
ในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น โดยพัฒนามาจาก
การสะสมวัตถุทางวัฒนธรรมสู่รูปแบบการใช้กระบวนการเรียนรู้ในการจัดตั้ง
และดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การเชื่อมโยงกับการพัฒนา
ชุมชนในมิติต่าง ๆ ในการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญ
และจำเป็นต่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชน
ตำบลแม่athom อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วม
ของทุกภาคส่วน ตั้งแต่วัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยต้องมีการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อใช้ใน
การบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ
สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดคูเต่าและวัดนารังนก เพื่อให้คงอยู่และสืบสานมรดก
ทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชุมชนแม่athomและของชาติให้สืบต่อไป

เชิงอรรถ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์โบราณสถานชุมชนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2560.

² มาตรา 50 (8) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติว่า “ประชาชนมีหน้าที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม” และมาตรา 57(1) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติว่า “รัฐต้องอนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย”

³ มาตรา 14 ทวิ ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) บัญญัติว่า “มาตรา 14 ทวิ เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ และการจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีอายุ ตั้งแต่สมัยอยุธยาขึ้นไป ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้เขตท้องที่ใดเป็นเขตสำรวจ โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้น โดยให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแจ้งปริมาณ รูปพรรณและสถานที่เก็บรักษา โบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุนั้นต่ออธิบดีตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

เมื่อได้มีประกาศตามวรรคหนึ่งแล้ว อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเข้าไปในเคหสถานของเจ้าของ หรือผู้ครอบครอง หรือสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้น ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกหรือระหว่างเวลาทำการเพื่อประโยชน์ในการจัดทำทะเบียน และในกรณีเห็นว่าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุใดมีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ ให้อธิบดีมีอำนาจดำเนินการตามมาตรา 14 ได้”

⁴ สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) (กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2551).

⁵ มาตรา 67 ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) บัญญัติว่าภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในส่วนของ องค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้ (8) บำรุงรักษา ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม อันดีของท้องถิ่น.

⁶ มาตรา 31 มาตรา 37 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) กำหนดให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายและให้เจ้าอาวาส ในฐานะผู้แทนนิติบุคคลมีอำนาจตามมาตรา 37(1) ในการ บำรุงรักษาวัดและจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี.

⁷ สัมภาษณ์ พระครูมานุช กตปุญโญ, เจ้าอาวาสวัดคูเต่า, 7 เมษายน 2561.

⁸ กรมศิลปากร, “ประกาศกรมศิลปากร เรื่องการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน,” 20 กุมภาพันธ์ 2518.

⁹ สัมภาษณ์ เปื้อง สุขสวัสดิ์, ประธานสภาวัฒนธรรม ตำบลแม่ทอม, 4 มีนาคม 2561.

¹⁰ สัมภาษณ์ พระมหาไพศาล วิสาโล, รักษาการเจ้าอาวาสวัดนารังนก, 15 มีนาคม 2561.

¹¹ สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา, **มรดกไทย-มรดกโลก** (กรุงเทพฯ: กราฟิคฟอร์แมท (ไทยแลนด์), 2543).

¹² สุนีย์ ทองจันทร์ และคนอื่น ๆ, **ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา** (กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการวุฒิสภา, 2556).

¹³ บัณฑิต ถึงลาภ, “ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถานตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504,” (รายงานการศึกษาส่วนบุคคลในการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 14 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2558).

¹⁴ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม, แผนส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561-2564, เข้าถึงเมื่อ 4 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก http://maetom.go.th/content/develop_plan

¹⁵ มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, วัตถุแต่กับการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างมีส่วนร่วม, เข้าถึงเมื่อ 27 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก <http://lekprapai.org/home/view.php?id=563>

¹⁶ สายันต์ ไพเราะญจิตร, การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถาน โดยองค์กรปกครองท้องถิ่น (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2548).

¹⁷ กุลแก้ว คล้ายแก้ว, รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้บริบทการเป็นเมืองมรดกโลก: แนวความคิดเห็นของผู้มีส่วนจัดการของชุมชนเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและชุมชนเมืองเก่า อำเภอมือง จังหวัดสุโขทัย (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2557).

¹⁸ ภัทธนาธิษฐ์ ศุภกิจโกศล, รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกกรณีอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2554).

¹⁹ นิคม มูลิกะคามะ, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี (เอกสารกองโบราณคดี หมายเลข 1/2532) (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2532).

Bibliography

Archeological Office. Theories and guidelines to historical and archeological sites conservation. Bangkok: Fine Arts Department, 2001.

Archeological Office and National Museum Region 3 Phra Nakhon Sri Ayutthaya. moṛadok Thai moṛadok lōk [Thai Heritage-World Heritage]. Bangkok: Graphic Format (Thailand), 2000.

Bundit Thuenglap. “panhā khoṛkotmāi kīeokap boṛānnasathān tāmpa ra rāt banyat boṛānnasathān boṛānnawatthu sinlapawatthu læ phiphitthaphan-thasathān hæng chaṭ PhōṛSoṛ. 2504 [The legal problems in law enforcement on archaeological sites, antiquities, artefacts and the national museum B.E. 2504].” The report in training program for executive judge of Court of First Instance, batch 14, Judicial Training Institute, Office of Court of Justice, 2015.

Fine Arts Department. “The Announcement of Fine Arts Department Relating to Historical Site Registration.” February, 20 1975.

Kunkaew Khlaikaew. rāingān kānwichai rūāng kānchatkān thoṅgthīeo choēng watthanatham phāitai boṛibot kān pen mūāng moṛadok lōk: nāo khwāmkhithen khoṅg phu mī sūān chatkān khoṅg chumchon mūāng lūāng phra bāng sathānanarat prachāthipatai prachāchon Lāo læ chumchon mūāng kao ‘amphoe

mūāng chāngwat sukhothai [The research report on the cultural tourism management under context of world heritage sites: Stakeholders' opinions between Luang Prabang communities, Laos and Muang-kao communities, Sukhothai].

Phitsanulok: Pibulsongkram Rajabhat University, 2014.

Lek-Prapai Viriyapan Foundation. wat khū tao kap kām 'anurak læ fūnfū yāng mī sūān rūām [Ku Tao temple with participative conservation and restoration]. Accessed January 27, 2018. Available from <http://lek-prapai.org/home/view.php?id=563>

Mae Tom Sub district Administrative Organization. 'ongkām bōrihānsūān tambon mæ thōm [Mae Tom Sub district Administrative Organization]. Accessed September 7, 2018. Available from <http://www.maetom.go.th/content/board>

Mae Tom Sub district Administrative Organization. phān songcām kānthōngthīeo Phō.Sō. 2561-2564 [Tourist develop plan 2018-2021]. Accessed September 9, 2018. Available from http://www.maetom.go.th/content/develop_plan

Manot Katapunyo, Phrakhrū. Abbot of Khu Tao Temple. Interview, April 7, 2018.

"Ministerial Regulation vol. 1 issued according to the Sangha Act B.E. 2505)." **The Government Gazette**, vol. 82, part 15 A (1968): 75.

Nikom Musikakama. thritsadi læ nāo patibatkān 'anurak 'anusōn sathan læ læng bōrānnakhadi 'ēkkasān kōng

bōrānnakhadi māilek 1/2532 [Theories and guidelines to memorials and archeological sites conservation (Archeological Division Document No. 1/2532)]. Bangkok: Fine Arts Department, 1989.

Office of Decentralization to the Local Government Organization Committee. Plan of decentralization to the local government organizations (vol.2) year 2008 and action plan of decentralization to the local government organizations (vol.2). Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Prime Minister Office, 2008.

Patranit Supakitgosole. rāngān kāmwichai rūāng kāmī sūānrūām khōng chumchon nai kāmboṛihān chatkān læng mōradok lōk kōranī 'utthayān prawattisāt Phra Nakhōn Sī 'Ayut thaya læ 'utthayān prawatsāt sukhothai - sīsātālai kāmphāng phet [The research report on the participation of communities in managing the world heritage sites: Case study of Pranakaornsriayut-thaya Historical Park and Sukhothai Srisushanalai Kampangpet Historical Park]. Bangkok: Suan Dusit Rajabhat University, 2011.

Phaisan Wisalo, Phra Maha. Acting abbot of Na Rang Nok Temple. Interview, March 15, 2018.

Pueang Suksawat. Chairman of Mae Tom District Culture Council. Interview, March 4, 2018.

Sayan Praichanjit. **kān̄chatkān bōrānnasathan̄**
bōrānnawatthu sinlapawatthu læ
phiphitthaphanthasathan̄ dōi
‘ongkān pokkhroṅg thoṅthin
 [The management of gistorical
 sites, historical items, arts, and
 museum by local administrative
 organization]. Bangkok: King
 Prajadhipok’s Institute, 2005.

Sunee Thongchan. **panhā kānbangkhap chai**
kotmaī nai kānbōrihān chatkān
bōrānnasathan̄ bōrānnawatthu læ
sathanthī saksit suksā kōrānī kō,
mūang changwat Phra Nakhōn Sī
‘Ayutthaya [Problems in the
 enforcement of the law related
 to holy places, historical items,
 and historical site management:
 A case study of ayutthaya old
 town]. Bangkok: The Secretariat of
 the Senate, 2013.

United Nations Educational, Scientific and
 Cultural Organization (UNESCO) 1972.
Convention concerning the
protection of the world cultural
heritage, UNESCO. Accessed January
 27, 2018. Available from <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>.